

IOANNIS FORMOSA SACERDOTIS

6

72.6

DIV. ET IURIS UTRIVSQUE DOCTORIS

De Biblico Hexaemero

BREVIS DISQUISITIO

MELITAE

Ex Officina G. MAISTRE ET G. RIZZO, Via Santa Lucia, 126.

AN. MCMIV.

PETRUM PACE

ARCHIEPISCOPUM, EPISCOPUM

IOAN. FORMOSA SACERDOS

Demississime orat ut bene precetur.

Quae res sacrum profanumve plurimum iuvare solent scriptorem, eae procul dubio mihi desunt, concinnitas atque eruditio. Num ergo ab incoeptis desistam? Id quidem facerem, nisi certo scirem iuvenes illos, qui scientiis bonisque artibus sedulam operam navaverunt, facile, quae Tua Benignitas est, gratiam esse consecutos: quo nihil mihi carius, nihil est utilius. Quo enim debiliores ingenii mei sunt vires, eo aequiori mente Tuâ in rebus praesertim biblicis Sapientiâ recreantur. Quare habe Tibi brevem, quaecumque sit, hanc meam *μονογραφίαν*; nec Te praetereat, si parum culta Tibi fuerit visa, primum fere eam esse meorum de re biblica studiorum fructum. Vale.

Conspicuae

Cal. Jan. MCMIV.

DE BIBLICO HEXAEMERO

BREVIS DISQUISITIO

יהי-ערב ויהי-בקר	<i>Et factum est vespere et factum</i>
<i>vaiehi ghereb vaiehi boker</i>	<i>[est mane</i>
יום אחד	<i>dies unus... dies secundus...</i>
יום שני	
<i>iom ehed... iom xeni...</i>	
שלישי	<i>tertius... quartus...</i>
רביעי	
<i>xelixi... rebighi...</i>	
המישי	<i>quintus... sextus.</i>
הששי	
<i>hamixi... haaxixi...</i>	GEN. C. 1. V. 5-31. (Hebr.)

§ 1. *Sacrae Scripturae quoad omnes partes inspiratio.*

I. Sacrorum Bibliorum studiosos latere nequit rei christianae infensi homines, quantâ cum sollertiâ, Sacram Scripturam, auxiliis ex scientiarum profanarum bonarumque artium placitis corrogatis, quovis tempore, et hac nostrâ praesertim aetate, impetere sicut ausi: nec catholici interpretes defuere, ipsi sciunt, qui scientiarum incrementis perculsi atque perterriti, ne quid incommodi in Sacrorum Librorum auctoritatem exinde dimanaret, divinam Scripturarum inspirationem ad certas Sacrae Scripturae partes, quae de fidei morumque regula agunt, limitandam esse censuerint. Ita,

quod exempli causa sit, sese gessit Cardinalis Newman, qui a divina inspiratione ea, quae *obiter dicta* vocat, exclusisse perhibetur, ut *Nabuchodonosorem regem Ninive fuisse* (*Judith* 1. 7.) *Paulum penulam Troade reliquisse* (*2 Tim.* 4. 13) (1). Quin immo Lenomart integras historicas narrationes non inspiratas habuisse fertur, textumque proinde hexaemeri, quem nos hic enucleandum suscipimus, inter mithos, sicut ceteros historicos, amandare ausus est (2).

2. Attamen, id nemo, qui sapit, in dubium revocare potest, quin longe a recto tramite hoc genus homines aberrant. Neque mirandum propterea est, quod cl. Fillion, rerum biblicarum, Lugduni, Sacro in Athenaeo optime merito antecessor, asperioribus eos prosequatur verbis. Quamvis enim eâ ii rectâ agant mente, ut religionis inimicis obsequentes, tali eos fortassis modo ad suam tandem partem pertrahant, id e contra plerumque contingit, ut audentiores ipsi fiant, qui alia Sacrae Scripturae capita impetant.

3. Praeterea, siu fidei, ipsi same Sacrorum Bibliorum divinaeque Traditionis sensui ea sententia adversatur. De toto scilicet vetere Testamento, quod Timotheus, matris Hebraeae filius, iam a puerulo didicerat, hisce quam aptissime Apostolus (*II. Tim.* 3. 16) disserit verbis: *Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum*. Quid enim, nisi illud, haec Pauli verba sonant, quod Sacra Scriptura *tota, universa*, nullo omnino inter partes, quidquid tandem rei ipsa tradat, discrimine facto, divino afflante Spiritu sit conscripta? Idque eo manifestius patet, quo graeca diligentius attenditur sententia *πασα γραφή θεοπνευστος και ἀγέλιμος*: *Omnis Scriptura divinitus inspirata atque utilis*; quod et vetus vulgata editio egregie comprobatur: *Omnis Scriptura divinitus inspirata et utilis*. Iam vero non omnia, quae libri V. Testamenti exhibent, de fidei regula morumque

(1) *Apud Pesch.*

(2) *Origines de l'histoire d'après la Bible in praef.*

doctrina agunt: nihil huiusmodi tradere regiones, non urbes, non flumina, non montes, cetera id genus, quae ibi commemorantur, omnibus in comperto est.

4. Equidem scio, cl. Pesch (1) nos monitos velle, neque unum ex Novo Testamento in medium proferri posse testimonium, unde totos N. Testamenti libros, prouti in tridentino canone habentur, esse divino afflante Spiritu conscriptos, probare nos invicte queamus; testimonia enim illa, praesertim vero *Apoc. I. 10, 11, 19. XIX, 9, 10 I. Tim. V. 18, 2 Pet. III. 14*, quae produci plerumque solent, utpote plus momenti huic quaestioni afferentia, nonnisi unum alterumve eiusdem Testamenti Librum, vel aliquas Epistolas respiciunt. Id tamen in opinionem adversariorum convellendam parum officit. Etenim, quae a sacris Scriptoribus, tamquam divinitus inspirata, citantur loca, non eadem tandem omnia ad res fidei morumque, nihil praeterea, pertinent: non id revera paulinas salutationes praeferunt, non id Ecclesiae Ephesi, Asiae, ceterae. Patet igitur non alium, quam eum, sacrorum quoque Novae Oeconomiae Scriptorum fuisse sensum, non esse prorsus ad eas tantum Librorum Novi Testamenti partes, quae de fide moribusque agunt, inspirationem coarctandam.

5. Hinc merito nil sanctius, nil antiquius apud Patres fuit, quam ut quidpiam falsi, vel inepti, vel inconsiderati, alterive repugnantis sacris inesse Litteris omnino negarent. Consule Clementem in *Ep. ad Cor.*, Iustinum in *Dial.*, Irenaeum *lib. I contra Haer.*, Athanasium, et ita porro Basilium, Ambrosium, Augustinum, alios de Sacra Scriptura passim disserentes.

6. Hinc et Concilium Tridentinum, *sess. 4*: “Sacrosancta Synodus orthodoxorum Patrum exempla secuta, omnes libros tam veteris quam novi Testamenti, cum utriusque Deus sit auctor pari pietatis affectu ac reverentia suscipit... Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus pro sacris et canonicis non susceperit anathema sit.” Fac advertas τὸ cum omnibus suis

(1) Dog. Prael.

partibus, si enim, ut in adversariorum sententia, S. Scripturae partes, quae de fide moribusque non agunt, inspiratae non essent optimo iure repudiari possent: quod contra Concilii sententiam evidenter est. Quam tridentini Concilii doctrinam Vaticanum Concilium excipiens, eadem fere verba repetere non dubitavit.

7. Summa igitur laus Leoni XIII P.M. fel. rec. est tribuenda, qui in Encyclica: *Providentissimus Deus*, postremis hisce annis edita, catholicam de inspiratione ita esposuit doctrinam, a qua proinde nemini interpreti probe catholico, ne lato quidem ungue, est deflectendum: ... *Nefas*, ait ipse, *omnino fuerit inspirationem ad aliquas tantum S. Scripturae partes coangustare... non enim toleranda est eorum ratio, qui ex istis (ex scientiis naturalibus et ex historia desumptis) difficultatibus sese expediunt, id nimirum dare non dubitantes inspirationem divinam ad res fidei morumque, nihil praeterea, pertinere...* Itaque quaecumque Auctor sacer scripserit ipsius Dei sunt verba, sive de fidei morumque regula, sive de factis historicis, rebusve naturalibus referat auctor.

§ 2. *Discriminis Fontes.*

8. Neque ab illo, quod iam supra (§ 1.) memoravimus, naturalistarum conamine quid mali S. Scripturae obventurum iure est timendum. Num enim veritas, supernaturali revelatione cognita, veritati naturaliter cognitae adversari potest? Nonne Deus utriusque ordinis veritatis auctor ipse est? Num Deus, summe Veritas, inter se pugnancia loqui potest? Verum enimvero, si quae dissidia sint, aliis profecto ex fontibus dimanare, suis iam temporibus, cognoverat Augustinus, qui *Ep. 82. C. 1. n. 3 ad Hier. :... ego fateor ait, caritati tuae, solis eis Scripturarum libris, qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmissime credam. At si aliquid in iis offendero litteris, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quam VEL mendosum esse codicem, VEL interpretem non assecutum esse quod dictum est, VEL me minime intellexisse non ambigam.*

§ 3. *An aliquo textus noster vitietur mendo.*

9. Profecto, ut ad rem nostram propius accedamus, ea est primum quaestio instituenda, utrum textus, quem nos explicandum suscepimus, aliquo unquam mendo vitaretur. Revera illud hoc loco notatu dignum est, quod nulla in S. Scripturis, quoad substantiam pertinet, mutatio vel contiguerit vel contingere possit. Sacra enim Scriptura nobis divinitus data est tanquam medium quo, quid agendum ad salutem, quidque credendum sit, certo cognoscere possimus. Si vero ii, qui ad fidei morumque regulam pertinent, textus corrupti fuerint, Sacrae Scripturae hominibus nocivae forent: absurdum autem est, divinaeque Providentiae contrarium, ut illud ipsum sit hominibus directe nocivum, quod a Deo Summe Bono ad humani generis salutem sit institutum. Quam tamen rationem, uti clarum est, in aliis S. Scripturae locis, de re historica, geographica et ceteris hoc genus agentibus, applicari non posse nemo non videt. Sane plurimis foedari mendis nonnullos ex hisce textibus optime scimus. Neque mirandum propterea est. Quamvis enim divinum verbum, quoad omnes singulasque partes, S. Scriptura sit, singularique suâ Providentiâ nunquam Deus permiserit ut substantialiter ea vitaretur, librorum tamen conservatio et transmissio hominum curae atque diligentiae commissa fuerunt. Ea autem est humana fragilitas, ut librarii, etsi omnes eruditi et attentissimi fuissent, universos in libris transcribendis errores vitare non potuerint.

Hinc litteras vocesque similes etiam librariorum attentissimi confuderunt. Ita, quod exempli causa sit, ubi Massorethicus textus habet (1): *Complevitque Deus DIE SEPTIMO* השביעי (haxxebighi) *opus suum quod fecerat*, textus Samaritanus, Alexandrinus et Syriacus habent: *DIE SEXTO*. Litteras enim ו (vau) et י (sain), quae in quadratico hebraico alphabeto valde similes sunt, quaeque pro numeris 6 et 7 respective adhiberi tunc solebant, a librariis fuisse mutatas non inverisimilis coniectura est.

(1) *Gen. II. 2.*

Praeterea punctorum, quae *diacritica* vulgo vocant, in S. Scripturas pro vocalibus introductio, alia mendorum fons fuit. Notum enim est hebraicum alphabetum solis antiquitus consonantibus constasse. Ita suis temporibus exaratam S. Scripturam fuisse non obscure hisce S. Hieronymus testatur verbis (1): *Verbum hebraicum דָבָר quod tribus litteris scribitur DALETH, BETH, RES,—vocales enim in medio non habet—pro consequentia et legentis arbitrio, si legatur “dabar” sermonem significat, si “deber” mortem, si “daber” loqui.* Ita res se habuit. Nec nisi sexto vel septimo saeculo Iudaicum vocalium systema a Massorethis excogitatum et in S. Scripturas introductum fuit. Quamvis tamen eâ ii rectâ egerint mente, ut biblici textus pronunciationem, quam a maioribus acceperant, fixam stabilemque redderent, dubium tamen non est, quin traditio de hebraici textus pronunciatione post tot longa saecula magis minusve fuerit corrupta, atque differentiae illae, quae massorethicum textum inter, vocalibus instructum, et antiquas versiones extant, satis clare demonstrant pronunciationem atque explicationem quoque, quatenus haec pendeat ab illa, pro locorum et temporum ratione variasse. Hinc, ubi Massorethae legerunt (2): אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי (eli, eli) *Deus meus, Deus meus*, Alexandrini interpretes evidenter legerunt אֱלֹהֵי אֵלֵי (eli, elai) cum ipsum locum interpretati sint: ο θεός μου πρόσχες μοι *Deus meus (respice) in me* (3). Hinc Bellarminus (4): *Puncta, inquit, extrinsecus addita sunt, nec textum mutant; itaque possumus, si volumus, puncta detrahere et aliter legere.*

Praeterea alia mendorum fons fuit verborum atque phrasium facta divisio. Iudaica enim quaedam traditio tenet, Moysen

(1) *Hier. ad Dam. Ep. 36. 13.*

(2) *Ps. 21 (Hebr. 22).*

(3) *De Verbo Dei II. 2.*

(4) *Cum Deus meus, (respice) in me Alexandrinus; Deus meus, Deus meus Massorethicus heic legat, vulgata nostra Deus, Deus meus, respice in me legendo, ex utroque codice evidenter desumpsit.*

Legem tamquam unum vocabulum tradidisse, i.e. nec vocabula nec phrases in Lege distinxisse: quam traditionem veram esse suadent inscriptiones Phoenicum aliorumque semitarum, quae eiusmodi distinctionibus carent. Alexandrinos quoque interpretes textum prae manibus habuisse serie continua exaratum, multis demonstrari potest exemplis, cum aliam vocabulorum distinctionem haud raro eorum versio supponat. Ita, Massorethicus hoc modo *Osee VI. 5.* divisit: **וּמִשְׁפָּטֵי אֹרֶךְ יָצָא** (*uamixfatin or ieze*), quod idem est ac: *et iudicia "tua" quasi "lux" egredientur.* Alexandrini vero interpretes eundem locum hoc modo dividerunt: **וּמִשְׁפָּטֵי נְאוֹר יָצָא** (*uamixfati nor ieze*) cum eum verterint textum: **τὸ κρῖμα μου ὡς φῶς ἐξελεύσεται** *et iudicia "mea" quasi "ignis" egredientur.*

Hinc concludere possumus non solum S. Scripturam in iis textibus, qui ad fidem morumque regulam non pertinent, mendis vitiari posse; sed etiam iisdem in locis revera esse corruptam: non tamen substantialiter.

Quid igitur dicendum de Biblici Hexaemeri textu? Estne ullo unquam vitiatum mendo? Nequaquam. Id fluido sequitur ex hoc quod Sacrae Scripturae versiones sive graecae antiquae: *Alexandrina*, nempe, *Aquilae*, *Theodotionis*, *Symmachi*, sive ex Alexandrina immediate derivatae: *Vetus Itala*, *Aegyptiacae*, *Aethiopica*, *Gothica*, *Armeniaca*, *Syriacae*, *Slavonicae*, *Arabicae*, sive immediate ex exemplari hebraeo: *Samaritana Pentateuchi versio*, *Peschito*, et ex *Peschito* derivatae, sive etiam *versio latina vulgata*, in hoc tandem unum omnes conspirent, ut hebraicum de Hexaemero exemplar ita sonans fideliter exprimant:

וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר		<i>Et factum est vespere et factum</i>
וַיְהִי עֶרֶב	וַיְהִי בֹקֶר	<i>[est mane</i>
<i>vaiehi ghereb vaiehi boker</i>		<i>]est mane</i>
יוֹם שֵׁנִי	יוֹם אֶחָד	<i>dies unus... dies secundus...</i>
<i>iom ehed... iom xeni...</i>		
רִבְעִי	שְׁלִישִׁי	<i>tertius... quartus...</i>
<i>xelixi... rebighi...</i>		
הַשִּׁשִּׁי	חֲמִישִׁי	<i>quintus... sextus.</i>
<i>hamixi... haxxixi...</i>		

10. Quae mira versionum consensio iam Patrum temporibus extitisse, quos iis usos esse constat in Geneseo explicando, ipsorum testimoniis invicte demonstratur. Nos hic, ceteris brevitatis gratiâ omissis, praecipuarum veterumque versionum, ex quibus aliae originem ducunt, testimonia producimus.

Ita quod ad *Alexandrinam* attinet *versionem*, Origenes, qui, ut Hieronymus habet, *hebraeam linguam contra aetatis gentisque suae naturam didicit* (1), Alexandrinam ceterasque graecas versiones ita cum hebraico exemplari composuit, ut unico quasi intuitu quid in illis, quid in hoc esset, facile conspiceretur. Iamvero cum ipse *in comm. ad Gen.* quaedam, quae ibi narrantur, cum diebus realibus componere nequisset, ad dies, quas *ideales* vocavit, confugere coactus est, cum eas omnino excludere non potuisset. Quod quidem libentissime fecisset ad obortas difficultates declinandas, nisi eas in omnibus graecis versionibus comperisset.

Quod insuper probat in hebraicum exemplar, quo usi sunt Alexandrini interpretes, massorethico antiquius, eosdem iam fuisse dies relatos; cum Origenes multo ante Rabbinos massorethas vixisset.

Augustinus ipse, qui regulam nobis tradidit ad fontes erroneos dignoscendos, non modo *veterem Italiam*, quam saeculo II labente iam extitisse testatur, adhibet, sed eam etiam esse praefendam hinc nos admonet verbis: *In ipsis interpretationibus Italiam ceteris esse praefendam, quippe quae verborum tenacior sit cum perspicuitate sententiae* (2). Iam vero difficultatibus et ipse pressus, nunquam Hexaemeri dies exclusit, sed aliud potius diverticulum quaesivit in diebus idealibus (3).

Ita etiam Ephraem Syrus versione *Peschito* usus est, eamque *versionem nostram* appellavit. Is vero in suo *ad Gen. commentario Op. I. I.* dies Hexaemeri omnino naturales tuetur; quod certum indicium est eas iam saec. IV versionem *Peschito* continuisse.

(1) *De Vir. ill.* 54.

(2) *Doct. Chr. II.* 11, 14, 15.

(3) *De Gen. ad litt. XXI. lib.*

Ad Vulgatam autem versionem quod attinet, quam tridentini Patres, utpote *veterem et vulgatam editionem, quae longo saeculorum usu in Ecclesia probata esset, praedicationibus et expositionibus pro authenticâ inter latinus, quae eo tempore circumferebantur, habendam esse solemni decreto declararunt*, sciendum est Hieronymum, S. Damaso iubente, novam protocanonicorum V. T. librorum latinam interpretationem, qualis nunc in Vulgatâ est, de hebraico ipso exemplari, utpote ceteris praestantiori et faciliori, fecisse. Constat vero, iam iis Hieronymi temporibus dies Hexaemeri Vulgatam nostram continuisse, eo quod Hieronymus ipse (1), ut difficultates declinaret, quas alii interpretes iam fuerant experti, nunquam eas exclusit; sed potius litterali dierum sensui ut plurimum adhaerebat, licet quandoque allegorico sensui indulgeret.

Notum autem est criticae sacrae praeceptum illud, quod nobis interpretes tradunt: *Lectionem quae omnium codicum, versionum, auctoritate munitur, pro verâ et genuinâ admitti posse et debere* (2).

§ 4. *An obscurus textus recte dici possit.*

11. Tamquam discriminis fontem, et obscurum textum hisce verbis *me minime intellexisse non ambigam* Augustinus recensuit. Iure meritoque id fecit. Reverâ Hieronymus ipse, qui omnium scholarum exegeticarum optimos, eo tempore florentium, interpretes audierat, qui hebraicam linguam ab ipsis Hebraeorum praestantissimis magistris didicerat, quique in vertendo sese iam ipse non parum exercuerat, se aliquando non recte hebraicum intellexisse textum non semel fassus est. Ita cum *Is. XIX. 17*:

והירה אדמת יהודה למצרית לחנא

vehaieta ademat iehuda lamizrait lecagga

hisce verbis transtulisset *et erit terra Iuda Aegypto* **INFESTIVITATEM**, eam versionem correxit: *Melius reor, inquam, etiam proprium errorem reprehendere, quam dum erubesco impe-*

(1) *Quaest. Heb. ad Gen.*

(2) *Cfr. Cornely Introd. Gen. in Libros Sacros Ut. Test. Vol. I. par. 189.*

*ritiam confiteri in errore persistere, eundem textum vertendum censuit: IN PAVOREM; quae lectio in Vulgatam clementinam recepta est. Ad rem tamen nostram quod attinet, non heic agi de voce ignotâ atque ambiguâ omnibus in comperto est: quid enim יוֹם (iom) dies significet nemini, quod sciam, in dubium venit. Hinc merito Cl. De Hummelauer in opere: *Le récit de la Création Cap. I: Le récit de l'oeuvre des six jours est un des plus "faciles" de la Bible hébraïque, à tel point que les grammariens le donnent comme premier exercice pour les commençants. Tout récemment encore un de nos critiques est resté stupéfait de cette affirmation. Elle est vraie, cependant. Qu'on nous montre les difficultés de grammaire au de syntaxe!... Pour le reste le style est narratif, relevé taut en restant simple; comme il s'agit du monde visible, toute la description est translucide et facile à saisir.**

§ 5. *Interpretis partes.*

Restat igitur ut interpres catholicus, naturalistarum assertis solido fundamento carentibus reiectis, ea quae certis argumentis vera esse demonstrantur Biblico Hexaemero quâ ratione non adversari ostendat; quâ, nempe, nondum astris constitutis, dierum noctiumque vices (v. 5—13), quod sane ab astronomicis placitis abhorret; quâ plantae illae, quae lentis oculorumque bonatistarum aciem effugientibus incrementis adolescent, unico tantum die ad maturitatem sint productae (v. 11, 12, 13), quâ, fossilia in terrae visceribus delitescunt, strata stratis superfusa, lenta longorum, uti geologi docent, saeculorum deposita, tam exiguo sex Hexaemeri dierum intervallo sint perfecta; et ita porro.

13. Quod ut assequerentur viri pietate doctrinâ clarissimi a priscis iam temporibus peritiam suam contulerunt, systemata excogitaverunt. Satis sit Origenis, Augustini, Ephraem Syri, Hieronymi, Ambrosii, Ioannis Chrysostomi, aliorum meminisse, quorum in Gen. commentaria in immensam molem excrevere. Nos hic tamen praecipua recensebimus systemata, de singulis, eâ

quâ par est erga tantos viros reverentiâ, sententiam nostram pandemus. Quid tandem teneamus nos ultimo loco dicemus.

§ 6. *De Creatione Simultanea duplex opinio.*

14. Locum hic esse puto, quo id nos animadvertamus, quod interpretes illi, qui creationem, ut aiunt, "simultaneam" pro viribus tuentur, non omnes unum idemque, ni nos omnia fallunt de eâdem sentiant. Sunt enim qui, cum Card. Caietano, (*v. Gen. 1.*) "*In principio creavit Deus coelum et terram*", *Hexaemeri opera compendio enuntiare* autumantes, res omnes iuxta speciem suam unico instanti esse a Deo creatas contendunt: quorum Origenes illustratur patronus; alii e contrâ eundem Geneseos versum *aliquod divinum opus a reliquis operibus Hexaemeri diebus (v. 5—31.) effectis distinctum* esse rati, veram illic materiae informis unico instanti creationem describi, praeexistentis autem hic materiae formationem denotari arbitrentur.

Iam nunc tamen fateri liceat hanc posteriorem esse inter interpretes, qui simultaneam, ut vocant, tuentur creationem communiorem sententiam, eo quod prior vim ipsi orationis contextui inferat. Siquidem, uti optime advertit Cl. Hummelauer *Com. ad Gen. p. 89.* versum Geneseos alterum: *terra autem erat inanis et vacua* conditionem terrae Hexaemero *praeiviam* describit.

Praeterea eiusdem versus verba illa *והארץ היתה (vehaerez haieta)* terra autem erat non nisi cum primo intime connectitur versu, ostenditque *תהו ובהו (tohu-va-bohu)* inanis et vacua fuisse terram in illâ coeli terraeque creatione. Proinde creationem illam Hexaemeron praecessisse, opusque illud esse ab Hexaemeri operibus distinctum nemo non videt.

In priori vero hypothesis *והיה הארץ (vetehe haerez)* terra autem erat non vero *והארץ היתה (vehaerez haieta)* terra autem fuit auctori sacro scribendum esset. Quamvis vero hic de utroque systemate pauca delibare brevem hanc nostram disceptationem deceat, neutrum tamen nos amplectendum proposuimus, quippe id utrumque peccat quod cum prioris hypothesis fautores ad

suum sensum Scripturae verba detorqueant, ut obortas difficultates declinent, posterioris, e contra, litterali verborum sensui presse inhaerentes, Biblicum Hexaemeron scientiis naturalibus minime adversari ostendendo impares omnino efficiuntur.

§ 7. *De Dierum Idealium Systemate.*

15. Et re quidem verâ, ut a priori initium sumamus Origenes, quo facilius difficultatem effugeret, quae exurgere sibi videbatur ex eo, quod lux ante sidera orta legeretur (*Cfr. v. 3. v. 14*), docuit res omnes iuxta genus suum a Deo unico temporis instanti esse creatas, duabus praesertim Scripturae testimoniis innixus, *Eccl. XVIII. 1: Qui vivit in aeternum creavit omnia simul, et Gen. II. 4: Istae sunt generationes coeli et terrae, quando creatae sunt in die, quo fecit Dominus Deus coelum et terram.* At si, uti ratiocinatur Origenes, omnia *simul, unico die* fuerint creata, iam tota ea dierum distinctio per se corrumpitur. Hexaemeri proinde dies “ideales” non “reales”, rerumque creatarum ordinem non vero temporis successionem, uti adversarii putant, exprimere censuit: in iis nempe, quae unico instanti sunt creata, erat quidam dignitatis ordo, succedentium invicem Hexaemeri dierum ordine expressus. Ita, dignitate reliqua omnia excellit creatura angelica; proxime firmamentum accedit, eo quod mundi corporei supremum sit, inde terra; in qua natura herbarum atque lignorum potentialiter invenitur; tandem ornatur sideribus firmamentum, aër, aqua ac terra animalibus replentur.

16. Inter Latinos Patres idem sensisse fertur Augustinus. Quid autem revera senserit Hippoensis Doctor, quibusque de causis eo senserit modo, postea dicemus. Exinde systema, quod vulgo “ideale” vocant, originem habuit.

17. Labili tamen hoc systema inniti fundamento plurimis nec spernendis argumentis adversae sententiae ostendunt patroni. Profecto, si cum primis animadvertunt, cum interpretis sit orationis contextum clarum, meliori quo fieri posset modo, reddere a difficultatibus expedire, systema illud obscuriorem de Biblico

Hexaemero narrationem reddit, eamque ad plures ambages difficultatesque exponit. Nam, positâ omnium rerum iuxta genus suum unico instanti creatione, plura inter se pugnancia haberi, iam facile senties: terram nempe in statu *תהו ובהו* (*tohu-va-bohu*) existentem (v. 2) uno eodemque temporis momento ac vidisset Deus (v. 31) cuncta quae fecerat et erant valde bona; tenebras super faciem abyssi (v. 2) eodem temporis momento ac sol radiis micaret (v. 14); terram aquis submersam (v. 7) eodem instanti ac ipsae in unum locum congregarentur (v. 9).

18. Advertunt praeterea ad rem minime facere testimonia, quae Origenes ad suam tuendam sententiam in medium profert. Non *Eccli XVIII.* testimonium, nam, primò, sacer scriptor eâ voce "*simul*" usus est, ut *omnia a Deo* creata fuisse exprimeret, omnia nempe *pariter, universim, sine exceptione a Deo* sunt creata; quod manifestius apparet si graecam conferas sententiam: *ἔκτισε τὰ πάντα κοῖνῃ* quae latine versa aequè valet ac *creavit omnia communiter*.

Praeterea, non exiguum huic eorum sententiae ex sacrae hermeneuticae regulâ illâ, quam parallelismum verborum *ὁμολογον* vocant, emolumentum deducunt; quatenus plurimis clarioribus sacrae Scripturae locis, ubi τὸ "*simul*" usurpatum est, inter se collatis, eâ voce significari *pariter, communiter*, certo comperiant. Ita *ps. XIII: Omnes declinaverunt simul, ps. XLVIII: simul in unum dives et pauper; ibid. simul insipiens et stultus peribunt*: hisce quidem in locis τὸ "*simul*" *communiter pariter, nullo excepto* significari nemo non videt. Idem tandem sibi vult S. M. Ecclesia quando in symbolo Nicaeno Const. ita profitetur: *Credo in Spiritum Sanctum... qui cum Patre et Filio simul adoratur*; nequaquam enim Spiritum Sanctum *eodem tempore* ac Patrem et Filium adorationem, sed potius *pariter communiter* adorationem aequalem decere profitetur.

Tertio, idipsum Siracidis evincit consilium. Notum enim et illud sanae hermeneuticae principium est: *Attendendum scribentis consilium sive in integris libris, sive in singulis eorum partibus; ut qui sensus huic repugnet eum respuas, eum-*

que accipias, qui unus aut melius aliis huic respondet. (1) Iamvero nullum alium, in ea scribenda capita, sibi proposuisse finem Siracidem, nisi ut omnes doceret tam solem, quam mundum ceteraque omnia a Deo esse creata, omniaque proinde omnino Dei misericordiam arguere, Cornelius a Lapide, (2) praeter alios, certiores nos facit. Quantopere autem, ut idem auctor concludit, ad hoc sit inconveniens ut “omnia simul” id est “eodem instanti temporis” creata fuerint, nemo non videt; quam optime e contra huic Siracidis proposito conveniat ut omnia simul sive *pariter communiter, nihil excepto*, a Deo, Summe Bono, ortum duxerint, manifesto apparet.

Quarto, at etiamsi eo loco temporis notionem huic inesse verbo malis, advertunt, non id necessario *unicum temporis momentum* exprimere debet; nam rerum successio ita intelligi potest ut nempe Deus, nullâ interpositâ morâ, per sex continuas dies omnia condidisse dicatur.

Quinto, quod si neque hoc per summum nefas adversarii concedere velint, ipsi reponunt, ad creationem proprie dictam *טו* “simul” esset referendum, creatio enim voci hebraeae *ברא* (*bara*) respondet, cuius notio est actus solius Dei proprius ex nihilo producentis. Ex eâ vero materiâ “inanis et vacuâ” sequentibus Hexaemeri diebus non tam Deus *creavit* quam *formavit, distinxit*. (Cfr. par. 13.)

19. Neque alterum Gen. 11. 4 testimonium ad rem facere iidem hypothesis Origenis adversarii docent. U enim animadvertunt Moysen Legem “tamquam unum vocabulum tradidisse” phrasibus verbisque minime inter se, uti nunc prostant, distinctis. Nec nisi postea, privatâ tantum auctoritate, Legem, sicut et ceteros S. Scripturae Libros, in capita versusque distinctam esse scimus. Quare cum non publicâ Ecclesiae auctoritate ea sit facta distinctio, sacrae Scripturae interpretes tantum non omnes monent eam tanti non esse ponderis, ut in sacris Litteris enucleandis negligi ea nequeat. Ita Salmeron *Prol. IX*. Revera, ad hoc testimonium quod attinet A. Hummelauer *Com. Gen.* advertit aliquos interpretes versus *Gen.*

(1) *Patritii De Interp. S. Scrip. Pars I, Reg. III § 2.*

(2) *Comment. in Eccl. c. XVIII. pag. 434.*

IV pro insequentium inscriptione, alios e contra pro praecedentium subscriptione accipere. Quidquid vero de hac quaestione sit, Origenis sententiae adversarii cum Knobel et Dilm. versum quartum in duas dispescunt partes et ab alterâ novam sententiam ordiuntur, trahentes haec versus quarti verba: *In die quo fecit Dominus Deus coelum et terram ad versum quartum: omne virgultum, cetera.* Nec tamen haec, uti iidem advertunt, sine ullo fundamento divisio est; sic enim primum tollitur pleonasmus ille qui secus haberetur cum voce בהבראם (*behibaram*) “quando creata sunt.” Quorsum enim minime obscura sententia “quando creata sunt” alterâ “in die quo” explicanda est? Itaque si novam hisce verbis sententiam ordiaris, ita ut versum Geneseos quintum legas: *In die quo fecit Deus coelum et terram et omne virgultum agri antequam oriretur in terra et cetera*, analogiam habebis cum versu primo Geneseos capite quinto: *Hic est liber generationis Adam, in die quâ creavit Deus hominem.* Ex quo sane docemur non quid praefiniti temporis τó “in die quâ” significare sed generaliori acceptione “quando” sumi. Quod igitur statuunt et de testimonio ab Origene allato, iuxta ea quae iam disseruimus (par. 17) de illâ hermeneuticæ sacrae regulâ, quam parallelismum verborum ὁμολογον vocant.

20. Ceterum, adversae sententiae ingenue fatentur patroni, eam de luce ante sidera orta difficultatem quae Origenis menti obversabatur, intelligere nequeunt. Mirum! Nonne Origenes, qui dux fuit et antesignanus eorum, qui res omnes iuxta genus suum unico temporis instanti creatas fuisse docent, et ipse primus lucem et sidera et solem et omnia cum תהו ובהו (*tohu-va-bohu*) “inanis et vacua” orta esse profiteri deberet?

21. Ne tamen ob id Origenis difficultatem effugisse videamur, reiectâ quam supra memoravimus (par. 13) Caietani opinione, utpote quae vim ipsi orationis contextui inferat, quaestionem hic potius instituunt, utrum nempe lux sine sole concipi revera nequeat, seu utrum sol unica lucis fons atque

origo revera sit dicenda. At, sine sole primâ Hexaemeri die lucem haberi potuisse docent Beda, Hugo, Magister, Thomas, Bonaventura, Liranus, Abulensis, Dionysius. Idipsum de origine phoenomeni illius, quod nostrâ tempestate “energia raggiante” vocant et ipsi recentiores physicorum cultores plane sentiunt. Lege v. g. Ant. Roiti Elem. di Fisica v. II par. 3, qui ad rem nostram ita scribit: “Qualunque corpo irraggia dell’energia continuamente e quando la sua temperatura superi un certo limite esso da oscuro diventa *luminoso*, così si rende visibile senza che ci sia bisogno del concorso di altri corpi”. Lucem tandem sine sole concipi revera posse novum, quod “*Radium*” vulgo vocant, inventum confirmat.

§ 8. *Quid revera senserit Augustinus.*

22 Sed et Augustinus huic Origenis systemati favere perhibetur; ego tamen hypponensis Doctoris auctoritatem adversae sententiae patronis potius suffragari quam refragari pro comperto habeo. Cuique enim Augustini opera primum legenti manifesto patet sensisse eum non ibi de idealibus, sed de realibus et quidem civilibus agi diebus. Id ille, ni fallor, non obscure innuit, sive cum dies a mane ad mane computet, sive cum primam Hexaemeri diem eo modo dici affirmet, quo “triginta dies habere mensem” dicimus. Verum, difficultatibus pressus sive veris sive apparentibus ex rerum naturâ obortis, ad ideales dies, animo perquam reluctantante, confugit, nosque vult interea monitos: “Quisquis ergo, inquires, non eam quam pro nostro modulo vel indagare vel putare potuimus, sed aliam requirit in illorum dierum enumeratione sententiam quae non in prophetiâ figurate sed in hoc creaturarum conditione proprie meliusque posset intelligi: quaerat et divinitus adiutus inveniat. Fieri enim potest ut etiam ego aliam his divinae Scripturae verbis congruentiorem fortassis inveniam” (1).

23. Ita cum ipse, luminaribus nondum constitutis, priores tres Hexaemeri dies mente consequi nequiret, primae diei

(1) *De Gen. ad litt. IV. 28.*

lucem incorpoream, nempe angelos, mane autem et vespere angelicam rerum, sive in se, quam vespertinam, sive in Verbo, quam matutinam appellavit, ex ordine cognitionem est interpretatus. Ex utrâque vero simul coniunctâ cognitione unica est efformata, quam dies vocavit, quamque, sex actibus distinctam, Hexaemeri diebus respondere docuit. At, aliud quidem est dierum noctiumque vices ullo sine luminis fonte, quicumque tandem ipse sit, concipi non posse, aliud autem, fontem quemdam, qui orbi praeferat, consistere ante solem non potuisse. Illud quidem admitto, hoc tamen negare non erubesco, tum maxime cum id ipsum unanimes, quos supra memoravimus, docuerint Patres (par. 21). Quo luminis fonte semel constituto, iam tota Augustini evanescit difficultas recentiorumque physicorum placitis circa lucem nihil est conformius, quam ut dierum noctiumque vices contingere potuisse asserueris. Nam quid tandem systemate illo, "*ondulationis,*" ut aiunt, omnibus fere in scholis hac nostrâ aetate recepto, edocemur? "*Si suppose, ut verbis Cantoni utar, diffuso negli spazii celesti e nello interno dei corpi un mezzo estremamente sottile ed altamente elastico, denominato etere, il quale trasmette, secondo le leggi del moto d' onda le rapidissime vibrazioni di cui sono animate le particelle dei corpi che irradiano il movimento.*" (1) Quare sponte suâ illa dierum noctiumque vicissitudo sequitur, cum aether, de quo sermo est, motu irradiante e corpore luminoso accepto, nonnisi medium fere orbem circa axim rotantem vicissim attingere possit.

24. Sed, quod nostra magis refert, fons atque omnium equivocationum origo aliunde maximâ ex parte sunt repetenda. Augustinum enim mendis versionis illius latinae quam vulgo "*Italam*" vocant, quaque ipse utebatur, deceptum fuisse manifesto patet. Rei illustrandae causâ unum vel alterum exemplum in medium proferre abs re puto non erit. Ita *de Gen. ad litt.*

(1) *Elem. di Fisica Vol II. pag. 65.*

lib. XII c. 2 v, 5 Augustino legenti: *cum factus est dies, fecit Deus coelum et terram* dies aliquis factus videbatur, antequam coelum et terra actu crearentur: quam proinde nullimode, uti cuique clarum est, ipse explicare potuisset, nisi diem *idealem* excogitasset. Quâ tamen ratione versus ille legi debeat, quâ dispescendus, intelligendusque sit, iam pro re nostrâ satis superque vidimus (*par. 19*). Ita etiam *Conf. XII, Migneae Ed. 32. 325* cum in eâdem quâ utebatur versione legeret *Gen. 1. 1. Terra autem erat invisibilis et incomposita*, nil planius faciliusve erat, quam ut coelum invisibiles angelos, terram autem informem materiam interpretaretur. At תהו ובהו (*tohu-va-bohu*) *inanis et vacua* non id praecise significare ex parallelismo, ut aiunt, verborum in primis non obscure discimus. Ieremias enim c. 4 v. 23: “*Aspexi, inquit, terram et ecce vacua erat et nihili תהו ובהו (tohu-va-bohu) inanis et vacua et coelos et non erat lux in eis... Haec enim dicit Dominus: Deserta erit omnis terra*”. Quo in loco תהו ובהו divini decreti effectus, *terram desertam quidem* nequaquam vero *invisibilem* praesefere dignoscitur. Id sane ipsum omnes intelligunt versiones, si Italam fortassis excipias. Nam תהו ובהו (*tohu-va-bohu*) *inanem et vacuam* Vulgata, ἀσφατον καὶ ἀνατασενόστων (*destitutam luce et ornatu*) LXX, ἀργον καὶ ἀδιακριτον (*iners et indistincta*) Symmachus vertit.

Tandem, ne hac in re multus videar, adductus Augustinus est, praeter ea, quae iam suo loco refutavimus, ut peculiarem Origenis, de rebus iuxta genus suum unico instanti creatis, sententiam, reluctante licet animo, amplecteretur, eo quod *Gen. II. 4. seq. legeret: Fecit Deus coelum et terram.. et omne virgultum agri ANTEQUAM oriretur in terrâ: quae verba sibi innuere videbantur fecisse Deum virgulta antequam in terrâ orirentur. At rursus ex verborum parallelismo vocem טרם “nondum” non vero “antequam” significare noscimus, Ita Ex. IX. 30: Novi autem quod et tu et servi tui necdum טרם timeatis Dominum Deum tuum. Praetereâ ex*

ipso verborum parallelismo edocemur idem esse יהיה quod יצנה
ita ut sensus sit: *omne virgultum nondum erat visibile, nondum
apparuerat*: quod quam alienum sit a systemate quod Origenes
prlmus excogitaverat, nemo non videt.

25. Antequam huius tradeudi systematis finem imponam,
aliam eiusdem Augustini mihi liceat innuere difficultatem,
quam ipse ex infinitâ Dei potentiâ petivit. Ita enim *de Cath.
rudibus c. 17*: “*Poterat omnipotens et uno momento temporis
omnia facere*.” tanto enim, ut aliqui recentiores aiunt, divino
huic attributo est congruentius ut omnia Deus iuxta genus
suum unico temporis instanti creasset, quanto incongruentior
contraria opinio. At cum de re revelatâ sit sermo non id
est quaerendum, quod Deus facere potuisset, multoque minus,
nisi cum recentioribus quibusdam ineptire velis, quod facere
debuisset, sed quid potius reipsa fecerit omni nos studio at-
tendere debemus. Iamvero Hexaemeri formam mosaica de
rebus creatis narratio praeferre omnibus in comperto est, nec
sine infinitâ summi Dei Sapientiâ, quae “*Attingit a fine us-
que ad finem fortiter et disponit omnia suaviter*” (*Sap. 81*)
id esse eo modo a Deo revelatum scimus. “*Nam, uti optime
observat Marchini, (1) Scriptura Sacra et proinde creationis
historia non philosophorum vel oblectandis vel instituendis in-
geniis, sed animis hominum instituendis traditae sunt... Plus
vero temporis telluri quam soli et ceteris astris condendis
Deus impendit ut ostenderet se bonitatis suae significandae
causa res terrestres ad utilitatem nostram et commodum fin-
xisse... ut nos vicissim singulari amori amorem rependeremus.*”
Teste praeterea auctore inspirato ideo praecise hoc Deus fecit,
ut septimae diei requiem commendaret: ad dies enim Hexae-
meri Geneseos auctor provocavit quoties rationem illius prae-
cepti reddere voluisset: “*Sex diebus operaberis, et facies omnia
opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui est...*

(1) *De Div. Lib. Sacr. pag. 44.*

Sex enim diebus fecit Dominus Coelum et terram... et requievit in die septimo". (Ex. XX. 9 seq.)

26. Quibus ferme de caussis, iure merito Origenis systema paucos asseclas invenisse traditur, ceteri vero cum pro certo habeant nunquam esse vim orationis contextui inferendam, quod agere videntur qui verba ad suum sensum detorquent; quodque tandem nihil aliud est, quam ipsum eliminare contextum; sed potius, quod veri interpretis est, pro viribus illum tuendum atque elucidandum ad dies "reales" confugerunt.

§ 9. De Realium Dierum Systemate.

27. Iam ad posterius de realibus diebus systema pervenimus, iamque locus est ut praemoneamus, nihil de Biblici Hexaemeri naturâ unquam Ecclesiam definisse. Cum igitur hac de re nihil praeter dierum numerum de fide sit, haud mirum quod et hic catholici interpretes, qui dierum huiusmodi naturam eo consilio enucleaverunt ut Biblicum Hexaemerum nullimode cum scientiis adversari ostenderent, in diversas abiere sententias.

28. Revera sunt qui voce יום sensu litterali improprio acceptâ, temporis periodos indeterminatas significari arbitrentur. Alii, e contra, eâdem sensu litterali et quidem proprio intellectâ, nonnisi de diebus vulgaribus, viginti nempe quatuor horarum in mosaicâ agi narratione contendunt. Hinc duo praecipua, *periodistarum vulgaristarumque* orta esse systemata dignoscuntur. De utrisque pauca dicere nostrum est, quamvis rursus neutrum amplectemur, utpote ad rem nostram impar, uti ex infra dicendis satis manifesto patebit.

§ 10. De Periodistarum Systemate.

29. Itaque a periodistis initium capientes, eorum systema plurimis argumentis sive ex hermeneuticae sacrae regulis, sive ex ipsâ rerum naturâ petitis ii fundare conantur. Revera ipsi aiunt, ex parallelismo verborum ὁμολογον vocem יום (*iom*) *idem* longiorem quandoque temporis durationem in Sacris

Scripturis exprimere facile probari posse, multaque eiusdem Sacrae Scripturae testimonia, praesertim vero *Gen. 24* “*In die, quo fecit Dominus Deus coelum et terram.*” *Gen. 3. 5.* “*In quocumque die comederitis ex eo aperientur oculi vestri*” in medium proferunt ad suam thesim confirmandam. Praeterea, inquit, id ipsum auctoris sacri consilium evincit: Deus enim id tandem in Hexaemero Moysi enarrando intendebat, ut hebdomadam civilem institueret: cui fini obtinendo hebdomada periodorum satis fuit.

Id ipsum, aiunt, orationis contextus confirmat. Cum enim iuxta hanc hermeneuticae regulam cas dies omnes eodem sensu accipere debeamus, cumque neque primae tres dies luminaribus nondum constitutis, neque septima dies, vesperâ carente, naturales esse potuerint, hinc neque alias dies vulgares esse intelligere praecipimur. Huic tandem systemati ex ipsâ rerum naturâ robur accedere contendunt, strata geologica sex quasdam epochas Biblico Hexaemero respondere pro certo habentes.

30. Haec fere sunt, quae in suum commodum Periodistae afferunt argumenta. At, ni fallor, iis bene perpensis, nullo solido inniti fundamento hoc tandem systema comperimus.

31. Nam quoad primum, quod ex verborum parallelismo adducunt, argumentum, haec tria advertas velim: Primo, nequaquam longam praefinitamque periodum iis intelligi in locis, cum potius quid indefiniti temporis, sive diebus vulgaribus longioris, sive brevioris, ibi facile invenias, vocemque “*dies*” eandem quam “*quando*” vim habere cognoscas, uti satis superque pro re nostrâ (*par. 19*) vidimus. Deinde velim attente consideres hoc Geneseos loco vocem יום (*iom*) diem generaliori acceptione “*quando*” nequaquam sumi posse cum hic de diebus ערב (*ghereb*) vespere בקר (*boker*) mane habentibus sermo sit, de diebus nempe naturalibus viginti quatuor horarum: non enim ea verba, uti Periodistis placet, translato sensu pro *initio* et *fine* sumi possunt, hoc enim in casu durationem, quae vespere incipiat mane finiatur haberemus: proindeque Biblicum Hexaemerum sex tantum noctibus constans

haberemus, quae contra mosaicam narrationem noctes diesque praeferentem complexio est. Velim, tertio, perpendas primae diei lucem ita *diem* Deus appellavit, ut aliis diebus vocantur *plantae, cete, aves*; atqui haec nomina sensu litterali proprio accipienda esse omnes admittunt, significantque ea praecise quae hodie nomine plantarum, cete, avium veniunt. Verum utique est auctoris consilio aequae conferre Hexaemeri dies si sensu litterali tum proprio de vulgaribus diebus tum improprio de periodis longioribus accipiantur: exinde tamen nequaquam logice deducitur sensu litterali improprio eas esse necessario intelligendas. Quin immo orationis contextui sensus litteralis proprius quantopere conveniat iam satis pro re nostrâ probatum modo est (par. 31).

32. Neque alterum argumentum de diebus Hexaemeri unâ eâdemque ratione intelligendis, quo Periodistae suum tuentur systema, rem conficere puto. Tres enim priores Hexaemeri dies quas Periodistae appellant, periodos fuisse gratuita assertio est; neque solidum fundamentum id esse censeo quod sol, sine quo dies concipi nequit, adhuc non extiterit, nam et alium lucis fontem haberi potuisse, iam docuere, quos supra memoravimus, Patres (par. 21). Quo lucis fonte semel constituto, dierum noctiumque vices contingere potuisse iam supra (par. 23), quantum satis pro re nostrâ sit, arguimus. Neque dici potest septimam diem caruisse vesperâ nondumque finem accepisse: ex principio enim iam allato, et a Periodistis admissio de diebus nempe eâdem ratione accipiendis contra sequitur, cum eiusdem ipsa naturae esse debeat ac ceterae Hexaemeri dies; quae suam singulae habuere vesperam. Causam autem rationemque cur eius vesperae mentio nulla fiat, eam esse dignoscimus quia Biblici Hexaemeri structura ultra sextam diem ab Auctore Sacro non protenditur, nihil in septimâ Deus legitur verbis iussisse, nihil re factum est ita, nihil boni praedicatur.

33. Animo tamen non deficiunt Periodistae, et ex re geologica desumpto argumento, suum systema comprobare co-

nantur. Duo, ni fallor, nostris temporibus invectae sunt hypotheses, ut stratorum geologicorum natura, dispositio, vices explicarentur. Altera, cuius Georgius Cuvier merito dux appellatur, strata illa, variis ipsius naturae cataclysmis repentino contectis, terraeque superficiem vicissim mutantibus, efformata supponit. Unde *Catastrophistarum* systema. Altera, e contra, iisdem, quae nunc, legibus naturae, longis periodis lente agentibus, ea strata esse formata sentit. Unde *Quietistarum* systema ortum habuit, cuius Car. Lyell et Darwin merito patroni recensentur.

34. Attamen prius *Catastrophistarum*, ut aiunt, systema quam impar sit nostro *Hexaemero* cum stratis conciliando, *Periodistae* facto suo ostendunt; cum ipsi, eâ hypothesi reiectâ et alias invexerunt. Sunt enim qui fossilia, a veris plantis animalibusque ortum habentia, in terrae viscera vi aquarum obruta, post nocticum cataclysmum efformata esse contendunt: inde *Diluvianistarum systema* originem habuit. Alii, e contra, strata omnia ante *Biblicum Hexaemerum* referunt, contententes immensa tempora inter primam creationem et *הוהו ובהו* (*tohu-va-bohu*) inanis et vacua intercedere potuisse, ipsamque *Scripturam Gen. I.* non tam terrae formationem quam reformationem inauere. Inde *Restitutionistarum* systema.

Sed eo mens nostra unice tendit ut imparia *Biblico Hexaemero* cum profanis scientiis conciliando, quae praecipua invecta sint systemata demostremus, ut tandem rationem aliquam, quae demum cumque illa sit, quâ res dilucidari possit, suggeramus; nam verum conciliandae scientiae cum revelatione systema existat necesse est (par 8.). Cum vero *Restitutionistarum* *Diluvianistarumque* systema strata geologica efformata sive ante *Biblicum Hexaemerum*, uti prioribus, sive post, uti posterioribus placet, statuentia, ad rem nostram nihil conferant, de iis verbum facere, nedum refellere, opus non esse, nemo non videt.

35. Hinc *Catastrophistarum* *Quietistarum* systema exceptit. Hi tria praecipua in orbis visceribus fossilium genera, strata

torum instar superfusorum formata distinguentes, quae antiquiora sunt *palaeozoica*, quae recentiora *caenozoica*, quae autem media *maesozoica* appellant. Iam vero ea strata attente perpendentes Periodistae, in stratis palaeozoicis plantae, in maesozoicis animalia aquatilia, amphibia, in caenozoicis autem, praeceteris, mammalia abundare comperiunt: indeque miram eorum stratorum cum Biblico Hexaemero concordiam concludunt, eo quod et in hoc Deus tertiâ die plantas, quintâ volatilia et aquatilia, sextâ vero mammalia creasse legitur. Quae singula strata cum unicâ naturali die efformata esse dicere absonum sit: hinc concludunt eas Hexaemeri dies ad longiores respondere periodos, in quibus eas dicitur effecisse Deus.

36. Ipsi tamen Periodistae quo securius huic se committunt argumento, eo clarius suum vacillare systema ostendunt. Porro singula singulis Hexaemeri operibus respondere strata, ii primum docent. At, quaerunt alii, num luminarium, quartae Hexaemeri diei operis, habeatur stratum haberique possit? Praeterea, viventium ordinem priorem in Hexaemero esse exprimendum. Periodistae tradunt, qui in antiquioribus stratis *numero et varietate* abundare dignoscitur. Optime quidem, reponunt alii, ergo iuxta hanc Periodistarum regulam aquatilia et volatilia plantis, quinta tertiae Hexaemeri diei praeferi deberet; cum animalium species plus viginti millibus una cum paucis plantarum speciebus in stratis palaeozoicis antiquioribus sunt repertae. Tertio, illum dicunt Periodistae viventium ordinem in uno eodemque strato esse praefendum qui *perfectioribus speciebus* illustretur. At si ita esset, arguunt adversarii, in stratis palaeozoicis, tertiae Hexaemeri diei iuxta Periodistas respondentibus, amphibia anteponenda essent, cum haec palaeozoica strata perfectioribus amphibiorum speciebus illustretur, et plantae, e contra, nobiliores, et arbores frugiferae, cuius in tertiâ Hexaemeri die fit mentio, nonnisi in maesozoicis comparent, quae strata quintae sextaque Hexaemeri diebus respondent, quando amphibia et mammalia creata in Biblico Hexaemero leguntur.

37. Ad haec id etiam incommodi accedit, quod argumentum ipsius Sacrae Scripturae sensui adversari videatur. Etenim plantas, quae tum in stratis palaeozoicis cum in maesozoicis et caenozoicis inveniuntur eiusdem esse naturae omnes Botanistae tradunt; proinde ea, quae istis conservandis necessaria habentur, etiam illis talia haberi debent. Verum cum strata recentiora efformarentur sol aderat, sine quo plantas existere potuisse Botanistae omnino negant: ergo et quando strata palaeozoica efformabantur sol adesse debebat: quae tandem contra S. Scripturae sensum complexio evidenter est; Sacer enim Auctor Deum solem quartâ hexaemeri die creatam enarrat. Praeterea Hexaemeri verba: *Dixit Deus: Fiat... et factum est ita... vidit Deus quod esset bonum*, attente perpendentes, nisi ad nostra detorquere placita S. Scripturae sensum velimus, concludere debemus tum praecise singula Dei opera fuisse confecta, cum id impletum esse legimus, quod a Deo iussum est: ea autem Dei opera eâdem die, quâ iussa sunt confecta esse legimus: at Periodistae, uti iam innuimus (par. 36), novae sive plantarum sive animalium genera et fortassis nobiliora in stratis non propriis invenisse perhibentur, quod rursus contra S. Scripturae sensum evidenter est.

38. Sed et argumentum, quod intrinsecum vocant, quo labili fundamento superstructum Periodistarum systema facile demonstrari potest heic innuere non abs re esse puto. Stratorem enim naturam Periodistarum epochis respondere profana scientia neque demonstravit neque unquam demonstrare potest. Ad rem Cl. De Hummelauer *Le Recit de la Creation: Paris pag. 142*. *“La science n’a pas encore prouvé et peut-être ne prouvera jamais que l’évolution de notre planète s’est accomplie en six époques objectivement distinctes. Le soi-disant accord se restreint à la seconde oeuvre du troisième jour, au cinquième et au sixième jours, encore cet accord est-il fort imparfait. Le livre de la nature ne fait pas succéder l’opus ornatu à l’opus distinctionis, il laisse la séparation*

des continents et des eaux se continuer à travers les époques paléozoïque mésozoïque et cénozoïque: il laisse apparaître presque simultanément le règne végétal et le règne animal et nous les montre se développant de front à travers toutes les époques suivantes. Tout cela est en contradiction évidente avec la Bible, qui limite la cosmogonie à six jours, fait précéder l'opus ornatus par un opus distinctionis, et achève les différentes oeuvres chacune au jour dit. Si l'on se rappelle combien cet accord laisse à désirer, combien la base fondamentale du Périodisme est insoutenable au point de vue d'une saine exégèse, on s'étonne à bon droit de voir encore quelques savants de grand mérite fonder leurs espérances sur ce système."

§ 11. De Vulgaristarum Systemate.

39. Quae cum ita sint, alii interpretes sensui litterali proprio pressius inhaerentes diebus naturalibus in Biblico Hexaëmero agi tradunt, hermeneuticae praeceptum quod primi docuere Patres, praesertim vero Augustinus quodque hisce verbis Salmcron *proleg. 9 can 33* explicat, et hic applicandum esse rati: "*A propriâ vocum significatione non est recedendum, nisi valida aliqua ratio occurrat, quae ad figuratam locutionem cogat. Hinc iurisprudentes, quorum est de verborum significatione iudicare, non aliter a receptâ verborum proprietate recedendum docent quam si mens loquentis alia fuisse vel ex ipsarum rerum absurditate vel ex aliis manifestissimis indiciis deprehendi possit.*" Hinc inter canonistas hoc ortum esse axiomâ dignoscimus: "*Verba clara non admittunt interpretationem nec voluntatis coniecturam.*

40. Principium enunciare facile quidem, non ita tamen illud applicare subinde est. Id revera pro re nostrâ contingit. Hexaëmeri dies sensu litterali proprio pro diebus naturalibus accipi debere Vulgaristae docent, hermeneuticam etiam ad hoc invocant regulam. Quâ tamen ratione scientiarum profanarum placita, quae certis argumentis certa esse cognoscuntur, cum diebus naturalibus componi queant, quâ, nempe, nondum astris constitutis, dierum noctiumque vices (*Gen. V. 5-13*), quod sane a placitis astronomicis abhorret, quâ, plantae illae, quae lentis oculorumque Botanistarum aciem

effugientibus incrementis adoleſcunt, unicâ tantum die ad maturitatem ſunt perductae (*Gen. 11. 12. 13.*) et cetera id genus: en difficultates quas Vulgaristae ſolvere nequeunt. Auctorem ſacrum innuere Hexämeri opera ſex diebus eſſe creata, quae immenſis periodis producta eſſe rerum naturalium periti aſſerunt; id ſane componi nequit, niſi ad miraculum recursus habeatur. Attamen catholicorum interpretum regulam eſt nunquam eſſe ſine cauſâ ad miraculum et ad potentiam Dei aſſolutam recurrentum, ſicut inſcianter et inepte faciunt nonnulli. Tritum enim vulgatumque axioma illud eſt, “*non eſſe entia praeter neceſſitatem multiplicanda.*” Quod ſi id in hoc naturali ordine ſit verum, quanto validius conſiſtere debeat cum de ſupernaturali ordine ſermo ſit. Hinc rursus nova inter ipſos Vulgaristas, ad has difficultates ſolvendas, ſystemata ſunt inſecta.

§ 12. *De Pianciani Systemate.*

41. At Pianciani mediam inter Periodistas et Vulgaristas incedens viam, ratusque Biblicum Hexämerum exprimere quidem vulgares dies, at non neceſſario continuos, in rerum naturâ ſex periodos fuiſſe tradit, S. Scripturam vero cuiusque periodi primam tantum diem commemorare concludit. At, ni nos omnia fallunt, hoc ſystema ſenſui ipſius Scripturae adverſatur, cum eodem mane et unam diem eſſe inchoatam, et alteram completam non obſcure doceamur. Rursus docemur non ante ſingulas dies deſiſſe, quam opus illis a Deo praestitutum eſſet abſolutum.

§ 13. *Mythistarum Systemate.*

42. His preſſi anguſtiis nonnulli S. Scripturae inſpirationem ad certas, quae de fidei morumque regulâ agunt, partes coanguſtandam eſſe rati (par. I) rerum ſexiduo creatarum enarrationem fabuloſis Indorum, Sinenſium, ceterorum cosmogoniis aequiparare non ſunt veriti: exinde “*Mythistarum Systema*” ortum habuit, quod ſupra iam memoravimus (par. I),

quodque sensui Scripturae Traditionisque adversari satis pro
re nostrâ ostendimus (*par. 3 seq.*). Nihil praeterea cum my-
this Biblicum Hexaemerum commune habere, facili videbis
negotio ubi illa cum ipso contuleris. Simplicem enim puram-
que de rebus creatis enarrationem, quam Moyses nobis reli-
quit plurimis arbitrariis figmentis ethnicos deturpasse, apertis
verbis testatur A. Vigoreux in suo opere: *La Bible et les
Découvertes modernes I. 249*, ita dicens: “ *Quelle distance sé-
pare ici comme dans le recét de la creation, la theodícee
d’Israel de la theodícee des habitants des rives de l’Euphrate!
Si le document cuneiforme est antérieur à la Genèse comme
il résulte de la date que lui assigne M. George Smith, la
supériorité de Moys sur le poète de la basse Chaldée n’en
est que plus surprenante. Dieu se montre à nous dans le livre
hebreu un, juste, sage, tout-puissant, misericordieux. Que voy-
ons-nous au contraire dans la légende d’Erech? Des dieux
multiples, semblables aux hommes, sujets aux mêmes passions,
capables des mêmes faiblesse, toujours en querelle les uns avec
les autres, effrayés par un o. age, abattus comme des chiens.
Il y a aussi loin de la theodícee de la tablette á celle du
Pentateuque que de celle du Mahabharata au de la theogonie
d’Hesiode á celle de l’Evangile.* “ Merito proinde Lenomartii
opus, *Origines I*, hoc defendentis systema, in indicem relatus
est. Auctor tamen se laudabiliter submitit.

§ 13. *De Lithurgistarum Systemate.*

43. Alii inspirationem negare verentes, id sibi Moysen
proposuisse docent, ut gentilium hexäemero diis planctariis
dicato posposito, aliud populo suo, idololatriae prono, ex-
poneret, qui in singulis dierum Hexäemeri operibus Dei sui
meminisset, ipsique singulas dies consecrasset: hinc Hexaeme-
rum esse hymnum eam consecrationem celebrantem docet,
praeter alios, nostris temporibus, W. Cliffordius Cliftonensium
Pontifex. Ea tamen sententia ipsius Genescos argumento ad-

versatur, id enim hic Moysen innuere voluisse nos Cl. Cornely docet, quod universae creaturae a Deo dependerent, proptereaque ipsi Deo omnes obedientiam deberent (1). Cui Moysis consilio plurimum conferre omnium rerum creaturarum enarrationem nemo non videt. Praeterea ea Sacri Scriptoris mens fuit in Biblico Hexaemero enarrando, ut ethnicorum arbitrariis de rerum creatione figmentis genuinam populo suo rerum omnium originem traderet; id vero ut assequeretur, nonnisi *historicum* agere debebat. Id cuiusvis temporis Hebraei de Biblico Hexaemero sentiebant, perspicuumque in iis Matris Machabaeorum verbis testimonium habemus 2 *Mach. VII. 28*: “*Peto, nate, ut adspicias ad coelum et terram, et ad omnia, quae in eis sunt, et intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus et hominum genus*”; idipsum patet cum Hebraei suam cum ethnicorum cosmogoniis opponerent; idipsum cum S. Scriptor facto producti intra sex dies mundi derivaret obligationem septimi diei sacri habendi.

42. Ceterum iis non contradicimus, qui poeticam praeserre formam Biblicum Hexaemerum putant; id enim bene cum sententiâ nostrâ stare potest; non enim poesis et historica rerum narratio inter se pugnant. Enimvero nullimode protoparentum creationem negavit Moyses cum consideratione dignitatis homini collatae abreptus, ita cecinit *v. 27. c. 1 Gen.*

Creavit Deus hominem ad imaginem suam,

Ad imaginem Dei creavit illum,

Masculum et feminam creavit eos.

43. Igitur ex dictis satis constat in Biblico Hexaemero non solum de diebus agi vulgaribus sed esse etiam documentum aliquatenus historicum. Hic tamen manet illa difficultas, quâ ratione dici possit in documento historico mundum sexiduo creatum, qui nonnisi immensis saeculorum intervallis formatus solidis argumentis probari potest.

(1) *Introd. in Ut. Test. Lib. Vol. II. p. I. pag. 8.*

§ 14. *Praeliminaris Conclusio.*

44. Ita profecto inter Biblici Hexaemeri interpretes res se habet. Varia quidem hucusque, uti iam vidimus, eaque speciosa, Biblici Hexaemeri cum scientiis componendi gratiâ excogitata ab eis sunt systemata, ea tamen id unum peccare dignoscuntur, ut sub formidinis imperio omnia fuerint exorta. Non enim Periodismus, non Idealismus, neque Lithurgismus extitissent, nisi stratorum terrestrium secreta profanae scientiae nobis pandidissent. Ea gigantes revera sunt, Euae horrendi filii, quos exegesis summopere expavescit, ibi sane aequoreum monstrum quod recentiores Tobias graviter commovet atque perturbat. At quousque tandem hic rerum permanebit status?—exquirat Catholicus Interpres,, solutum tandem aenigma illud, Biblicumque Hexaemeron ab illâ quaestionum farragine liberum quam maxime videre cupiens. Equidem modus ratioque aliqua existat necessario oportet, quâ veritas supernaturali revelatione cognita cum veritate naturaliter cognitâ componenda sit. Deus enim ipse, uti saepe innuimus, summe Veritas, utriusque ordinis veritatis auctor cum sit, inter se pugnancia loqui non potest. Quodnam tandem huic rei efficiendae Sacro Interpreti systema est?

45. Longe nos diversam huius difficultatis solvendae quaerentes rationem, unum Biblici Hexaemeri orationis contextum perpendimus; de iis autem quae extra exegescos fines vagantur nihil omnino curamus. Profanarum enim scientiarum placitis divinum verbum non indiget. Suae tuendae causae ipsum sibi par esse debet. Haec una difficultatis solvendae, Deo sacrisque scripturis digna, ratio est; haec una exegeseos libertatem tuctur, eamque ab illa fluctuantium scientiarum servitute vindicat.

§ 15. *Revelationistarum Systema.*

46. Et re quidem vera Sacrarum Scripturarum cultores plurimi, iique optimae notae interpretes in aliam abire viam, docueruntque Adam iamiam creatum visionem quamdam Dei res omnes actu condentis accepisse, Geneseosque auctorem, divino afflante spiritu, nonnisi eandem protoparentis visionem, tradi-

sione acceptam, sacris Litteris consignasse. Inde *Revelationistarum systema* ortum habuit. Rem animo fingens ita sese habuisse hisce verbis cl. De Hummelauer perbelle narrat *Comment. in Gen. pag. 80.* “*Adami anima ubi primum a Deo post orbem adspectabilem creabatur per visionem revelationem illustrabatur. Spiritu Dei v. 2 sustentus videbatur sibi medias per tenebras super aquas ferri abyssi. Creationem e nihilo non conspexit, neque enim illa visione imaginaria repraesentari potuit. Aquarum exaudiebat fremitum. Mox vocem audivit “Fiat lux” et facta est lux. Haec aquas revelavit et forma, quod crediderim, humana illis impendentem Deum. Agnovit universi dominum, intellexit aquas non ab aeterno extitisse sed divina virtute esse creatas in principio. Interim lucis experiebatur lenta incrementa et decrementa, quibus mane transit in meridiem meridies in vesperam, vespera in noctem, nox in auroram. Audivit laudatam lucem, diei noctique indita nomina. Altero mane rursus audivit divinum “fiat”, divisus conspexit aquas, stabilitum et appellatum firmamentum. Ubi tertium in visione illuxit mane vocata apparuit arida, iussae germinaverunt plantae, non quascumque vastus procreat orbis, sed illae potissimum quae in paradiso mox erant conspiciendae. Uno illo visionis die surculi videbantur excrescere in arbores atque graves fructibus flectere ramos. Nocte interiecta successit quartus dies, lux solis orbe radiisque illustris nox luna stellisque clara. Hunc diem exceperit quintus quo iubente Deo ex aquis prodire reptilia e terra alites, laudemque creatoris et benedictionem nacta sunt. Quae omnia percipiebat Adam eodem, quo, primâ die, constitutus superiore loco atque Dei praesentis manu sustentatus. Sexto vero die post creata animalia terrestria audivit: “Faciamus hominem”, Deum conspexit de superiore loco descendentem, lutumque manu in humani corporis speciem conformantem. Qui ubi in figmenti faciem inspiravit halitum, e visione veluti evigilans Adam (Cf. 2. 4.) non iam in superiore loco sese reperit suspensum sed coram Creatore in terra adstantem circumdatum iis creaturis quarum in visione ortum fuerat contemplatus.” Hucusque Cl. De Hummelauer.*

§ 16. *Veri Systematis Characteres.*

47. Hoc tandem plurimis nos de causis tuendum systema suscipimus. Reverâ illud ceteris esse systema praeferendum censemus primo, quod solido fundamento superstructum videatur, secundo, quod optime respondeat menti consilioque Auctoris Sacri, tertio, quod scientiam cum revelatione componendo par dignoscatur, quarto, quod nullas adversariorum difficultates insolutas relinquat, quinto, quod scientiarum profanarum placitis satisfaciat, quae demum cumque sint systemata, quae earum cultores defendant, sexto, quod tandem iuxta hermeneuticae sacrae regulas proponitur. Atqui hisce omnibus Revelationistarum systema perquam apte respondet. Ergo ceteris est hoc systema praeferendum.

48. Huius argumenti *maior*, quam vocant, propositio, per se evidens est, neque proinde est, cur in ea enucleanda immeremur. Nostrum tamen hic unice est ut eiusdem argumenti *minorem*, quo meliori nobis datum est modo, evincendam aggrediamur.

(a) *Solidum huius Systematis fundamentum.*

49. Et, primo, quidem basim atque praecipuum huius systematis fundamentum revelationem de rebus creatis a Deo Adae factam esse diximus. Neque haec sine validâ ratione opinio est; quin imo eo solidiori inuiti fundamento perspexeris, quo attentius perpenderis hominem sine revelatione Cosmogoniam cognoscere non potuisse. Porro, “*homo*, uti Auctor sacer testatur, *Gen. 2. 5. tunc non erat.*” Sextâ tantum die “*formavit Dominus Deus hominem de limo terrae et inspiravit in faciem eius spiraculum vitae: et factus est homo in animam viventem.*” *Gen. 2. 7 Cf. 1. 27. 31.* Neminem proinde adfuisse docemur, qui Deum hunc orbem condentem contueretur, **neminem**, qui res prae oculis conditas posteris enarrare potuisset. Non nisi igitur divinâ revelatione rerum sexiduo creatarum cognitionem ad hominem pervenisse manifestum est.

52. Neque dicas cum Basilio (M. 29. 5), Ambrosio (M. 14. 125), Eustachio (M. 52. 869), Hugone 175. 32),

Gregorio Nisseno (44. 65), aliisque, non necessario Adam sed Moysen os ad os cum Deo conversantem eam revelationem in Sinaitico monte accepisse. Eam enim Adae fuisse reverâ factam plurimis argumentis demonstratur. Id non obscure ex ipso *Genes. II 2, 3* testimonio edocemur: "*Complevitque Deus die septimo opus suum, quod fecerat et requievit die septimo ab omni opere quod patrarat.... et benedixit diei septimo et sanctificavit illum quia in ipso cessaverat ab omni opere suo, quod creavit Deus ut faceret.*" Quae verba, nisi vim orationis contextui inferre velimus, iam ab ipso mundi exordio *septimae diei requiem* cepisse ostendunt. Quomodanam igitur, quaero, *septimam illam* diem mente comprehendere unquam Adam eiusque posteri potuerunt, nisi prius eis Hexämerum revelatum fuerit? Quomodo Deum septimâ die ab omni opere requiescentem, nisi prius de opere sex diebus confecto audivisset.

51. Dices fortassis, si septimae diei requies atque sanctificatio iam Adamo innotuerit quô fieri potuit ut in aliarum gentium cosmogoniis nulla vestigia extant? Nullius tamen momenti eam esse perspexeris difficultatem, ubi primum cognoveris Cosmogoniam primitus revelatam ita fuisse apud gentes defiguratam ut post rerum omnium enarratam creationem, reliquis neglectis, in theogoniae commenta dilaberentur. Ipsa Hexaemeri opera vix obiter gentium cosmogoniae attigerunt, quamvis eorum memoria neque oblitterata apud homines fuerit, neque oblitterari potuerit. Quid mirum, quod septimae diei religio, quae Dei, ex memoriâ hominum exsulantis, cultum respiceret, penitus oblivioni data fuerit?

52. Ceterum, quamvis verum sit in gentium cosmogoniis septimae diei religionis nullam fieri mentionem, at eam tum Hebraeis autem Moysen, tum aliis gentibus antiquitus innotuisse constat. Sane quod hebdomada in usu antiquitus fuerit ex variis S. Scripturae locis evinci potest. Id, quod exempli causa sit, evincit *Gen. XIII. 10*: "*Expectatis autem ultra septem diebus aliis rursus dimisit columbam ex arca.*" *Id, Gen. XXIX. 27*: "*Imple hebdomadam dierum huius copulae.*" Quod autem

apud ipsos Hebraeos vel ante legem in Sinai promulgatam, diei septimae religionem in usu fuerit, non obscure patet ex Ex: 16 5: *Die autem sexto parent, quod inferant, et sit duplum quam colligere solebant per singulos dies.* Neque rationem sane diversam Deus in Sinaitico monte protulit cum legem sanxisset de septimâ die sanctificanda, atque ea quae vim iam in exordio mundi obtinuerat. Id clare tibi patuerit, ubi primum contuleris *Exod: 20 XX. 9. 10. Sex diebus operaberis, et facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui est ..* SEX ENIM DIEBUS FECIT DOMINUS DEUS COELUM ET TERRAM ET MARE ET OMNIA QUAE IN EIS SUNT ET REQUIEVIT IN DIE SEPTIMO: *idcirco benedixit Dominus diei sabbati et sanctificavit eum;* si contuleris, inquam, hunc Exodi locum cum *Gen. II 23 Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat: et requievit die septimo ab universo opere quod patrarat. Et benedixit diei septimo, et sanctificavit illum: QUIA IN IPSO CESSAVERAT AB OMNI OPERE SUO, QUOD CREAVIT DEUS UT FACERET.* Causa enim ratioque diei septimae sanctificandae in utroque textu est *divinae* post hexäameron *requiei* commemoratio.

53. Ad gentes vero quod attinet, scimus diem septimam, vigesimam primam, vigesimam octavam cuiusque mensis *sulum* sive "*diem requiei*" apud Assyrios Babiloniosque habitum esse. (Cf. *G. Smith. History of Assurbanipal, London 1871 p. 328*). Praetereâ *Syllabarium II Rawl 32. 16. a b* vocem *sabattav* diem requitionis cordis praesefere docet. Huic sententiae nostrae non parum roboris accedit, si Biblicum Hexaemerum cum ethnicorum cosmogoniis conferas. Singulorum populorum, qui Moysi praeciverunt, Babiloniorum, Phoenicum, Persarum, Indorum cosmogonias referre nec iuvat nec vacat. Quod tamen nostra refert, in hisce ethnicorum cosmogoniis non solum, quae in Biblico Hexaemero longa post saecula sunt narrata, invenies, sed eâdem ac Biblici Hexacmeri

formâ collocantur: quod satis clare manifestat revelationem quamdam circa res omnes sexibus creatas, iam extitisse, omnium tum Hebraeorum tum ethnicorum communem originem.

54. Verum enimvero quae sufficiens afferri ratio potest, cur Moysi potius, qui pluribus post generationibus vixit, quam non ipsi protoparenti iam iam creato eam esse factam revelationem dicamus? Nonne Adam mundi sui que ipsius originis rationem cognoscere decebat, ut Deo praecipiente esse omnino obediendum perspicuum haberet? Profecto quomodo Deum intelligere ipse potuit ita loquentem: "*Pulvis es et in pulverem reverteris*", nisi rationem quâ ex limbo terrae Deus corpus condiderat iam perspectam habuisset.

55. Dum igitur alia recensita systemata, uti iam vidimus plus minusve s. Scripturae adversantur, hoc e contra systema solido ipsius s. Scripturae innititur fundamento, hoc esse verum systema non inverisimilis coniectura est.

(b) *S. Auctoris consilio optime respondet.*

56. Hoc praeterea systema menti consilioque tum s. Scrip-
toris, tum ipsius Dei praecipui S. Scripturarum Auctoris
aptissime respondere diximus. Auctor enim Sacer historicum
agens, populi Hebraei originem in Genesi texere voluit, cui
merito Cosmogoniam praefigit, quam an et quatenus historica
sit, iam disquisivimus (par. 41).—Ad Deum vero quod spectat,
quem nisi duplicem hunc in Biblico Hexaemero revelando sibi
finem proposuerat, ut nempe res omnes a se esse creatas,
septimaeque diei in laudem Creatoris sabbatinam requiem edo-
ceret? Quem duplicem sane finem hoc systemate plene com-
parari nemo non videt, nec proinde opus est ut in hoc enu-
cleando immoremur. Equidem scio et alia systemata pro
modo quodque suo cum duplicem explicare finem et fortassis,
quo intendunt, optime pervenire. Attamen id unum saltem ea
omnia peccant quod, uti iam vidimus, scientiis profanis cum
Biblico Hexaemero componendis sint imparia.

(c) *Scientia cum Revelatione bene componitur.*

57. Quem tamen defectum Visionis systema supplere dignoscitur, et ita scientia cum revelatione optime componitur: quod hic tertio loco demonstrare nostrum est. Quanvis enim Deo placuerit ut Adae huius mundi genesis visionem elargiret, potuit, iis in visione praecisis, quae ad rei substantiam non pertinent, merum factum revelare; temporis proinde in rebus creandis revera collati circumstantiâ neglectâ, brevius tempus in visione substituere potuit. Quo facto, patet omnium rerum evolutionem menti Adae obversandam fuisse ratione longe diversâ, quâ reipsa cae factae sunt. Hinc Adae bene potuit statim arida apparere terra, quae nonnisi paucis ante horis ex aquis emererat, quod tamen in rerum naturâ contingere omnino nequivit (*Gen. I 9.*). Hinc plantae, animalia quae, uti Botanistae et Zoologi tradunt, lentis incrementis in rerum naturâ adolescent, unicâ tamen die erant in visione ad maturitatem perducendae (*Gen. I. 11. 12. 13.*) Visne plura dicam? Hinc etiam si plantarum et animalium familias exortas in rerum naturâ eodemque fere tempore fuisse strata ipsa testantur, id tamen non vetat quominus diversis in Biblico Hexaemero diebus plantarum et animalium origo assignaretur, ubi semel creationis opus sex diebus Deus distribuere placuisset, quo vividius homo omnia a Deo esse condita perspectum haberet. Hinc neque ea plantarum animaliumque genera, quae forte quondam extitissent, sed quae iam extincta essent, ante Adae oculos in visione produci necesse fuit, cum Deus per viventia omnium conditor sufficienter patefieret. Hinc quae animalia, naturae portenta, in dis-itis forte tunc extabant regionibus, ea Adae demonstrari visione neque oportebat, cum eadem potius in admirationem Adam, quam in laudem Dei provocassent. Hinc etiam si iuxta scientiae profanae placita lux sine astris existere nullo modo potuit, si plantae, animalia cum continentibus et maribus verius fuerint nata: id tamen non vetabat quominus Deus in duo tridua Biblicum Hexae-

merum in visione dispesceret; in quorum priori operum distinctionem: lucem, mare, terram, firmamentum; in posteriori vero distinctorum ornatum: astra, alites, plantas, pisces Adam intueretur: neque haec sine ratione distinctio est, vividius enim intuentis menti claresceret veritas in s. Scripturis hisce verbis expressa: *Igitur perfecti sunt coeli et terra—et omnis ornatus eorum Gen. 1. Fecit Deus coelum et terram—et omnia quae in eis sunt. Ex. 20. 11.* Et en inter scientiam et revelationem, visione suppositâ, discordia evanescit.

(d) *Ceterorum Systematum placitis satisfacit.*

58. Sed et ulterius hoc visionis systema caetera non omnino rejicit sed eorum, quatenus vera sint, placitis satisfacit, quod quarto loco est hic nobis demonstrandum. Ita quod exempli causa sit, iis omnibus favere dignoscitur, qui dies Biblici Hexaemeri naturales explicare malunt, sive Diluvianistae, sive Restitutionistae, sive Poetistae ipsi sint: et ita naturales eas exhibet, non ut geneseos mundi durationem sed eâ tantum de causâ ut septimae diei requiem nos doceat. Periodistis permittit immensas periodos, quae in visione Biblico Hexaemero repraesentari potuerunt. Idealismo illud fundamentum supponit exegeticum, quod apud Idealistas destituitur. Non enim cum Idealistis hoc visionis systema ex fine Dei revelantis quid revelaverit, definimus: in textu claro, quid Deus dicere voluerit, ex iis quae dixerit colligendum prae primis est. In visione e contra exponendâ, cum ex textu quid ad historiam quidve ad symbola spectet nullo modo clare pateat, merito ad Deum ipsum visionem largientem mens nostra fertur.

(e) *Iuxta Hermeneuticae Sacrae Regulas proponitur.*

59. Quin imo cum cetera, quae supra memoravimus, systemata contra sanae hermeneuticae regulas plurimum peccent, uti iam vidimus, in hoc visionis systemate hermeneuticae regulae nullimode negliguntur. Et re quidem verâ, regula servatur illa, quam orationis contextum vocant, quamque plus minus in

ceteris systematibus deficere vidimus. Hexaemeri enim narratio talis est ut visionem potius suggerat, quam excludat. Namque plurima in eâ inveniuntur quae facta certissime non sunt, convenientissime tamen in visione, tamquam facta essent, exhiberi poterant; ita, quod exempli gratiâ sit, homine nondum condito, Deus singula opera ut fierent verbis nequaquam praecepit, factis nomina haud imposuit, animalibus quintâ die creatis benedictionem verbis minime elargitus est. Praeterea Deus in Biblico Hexaemero exhibetur praecipere ut mane terra arbores germinet, vespera autem eiusdem diei arbores productae significantur iis vocibus: *Et factum est ita*. Hoc tamen sine miraculo maxime violento non explicaveris.

60. Dico “*sine miraculo maxime violento;*” nam voces טרשא דשא (*tadexe dexè*) germinet germen ad plantam teneram nascentem referuntur; haec proinde terminus creationis fuit; unde iuxta cl. Hummelauer, (1) plantarum origo a tenuissimis germinibus profecta hoc Geneseos loco describitur. At plantas non in germinibus substituisse sed reapse in herbas et fructus eâdem Biblici Hexaemeri die maturuisse pluribus colligas rationibus. Et, primo, quidem, reliquae dies sua ad perfectionem perducunt opera; ergo etiam tertia. Praeterea, animantia, quae subsequentibus Hexaemeri creata sunt diebus, non meris germinibus, sed insuper seminibus, fructibus ad victum indigent. Ergo iis verbis “*et factum est ita*” plantas ad maturitatem productae intelliguntur. Tertio, idipsum ex parallelismo eruitur; Deus enim sextâ die (*Gen. I, 29*) ita loquens inducitur: *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram et universa ligna quae habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam*. Quae verba non mere germina sed plantas ad maturitatem productas tertiâ hexaemeri die orta non obscure indicant: ergo plantas unicâ die a tenuissimis germinibus ad maturitatem productas unica die versus *Gen. II* describit; quod quidem sine miraculo maxime violento fieri non potuit. Verum miracula tum tantum fas est affirmare, quando aut clare in textu asseruntur, aut res sine miraculis explicare nullatenus

(1) *Com. ad Gen. v. Germinet.*

potest. At cum ex unâ parte nullum, in Biblico Hexaemero clare asseratur miraculum, ex aliâ parte res visione facta optime explicatur.

61. Neque Auctoris Sacri, ipsiusque Dei, S. Scripturarum praecipui Auctoris, negligitur consilium, quod prae oculis S. Interpres maxime habere debet. Id iam satis pro re nostrâ (par. 56) demonstravimus.

62. Sed et regula illa, quam *parallelismum rerum* hermeneuticae sacrae cultores vocant, huic favere systemati dignoscitur. Etenim homo, uti Genesios Auctor asserit II. 5, *tunc non erat*. Sextâ tantum die *formavit Deus hominem de limo terrae et inspiravit in faciem eius spiraculum vitae: et factus est homo in animam viventem Gen. II. 7*. Neminem proinde fuisse docemur, uti iam innuimus (par. 49), qui Deum hunc orbem condentem contueretur, neminem, qui res prae oculis conditas posteris enarrare posset. Quomodo igitur, nisi divinâ revelatione, rerum sexiduo creatarum cognitionem Adam dignoscere poterat?

(f) Ab Adversariorum difficultatibus facile expeditur.

63. Postremo ab adversariorum difficultatibus hoc revelationis systema facile expediti potest.

Revera ideo ii putant hoc esse systema rejiciendum quod modum quo revelatio facta fuerit non cognoscamus. Sed, primum, factum ipsum ostendit eam esse homini factam revelationem, siquidem homo tunc non erat qui Deum hunc mundum condentem intueretur posterisque enarraret. Praeterea neque Deus Aaron et Mariae hisce alloquens verbis fidem mereretur (*Num XII.*): “*Si quis fuerit inter vos propheta Domini in visione apparebo ei vel per somnium loquar ad illum.*” Ad rem fortassis Crisost. in Isajam I.I. (*M. 56. 14*): “*Quomodo haec quae vident prophetae videant dicere nostrum non est; visionis quippe modum non possumus explicare; sed ille solus clare novit qui experientia didicit. Etenim si naturae opera et effectus saepe nemo explicare potest multo minus modum operationis spiritus.*”

Quod si obscuris imaginibus audacter quis id aggredi possit non certo ita poterit ut clarum id reddat sed in aenigmate id afferret."

64. Modos pene innumeros, quibus Deus aliquam manifestare veritatem potest, hic nos ad duo capita reducimus: sive *verbo* sive *visione*: priori modo veritas revelanda *auditione* menti communicatur: Ita Moysi *ore ad os* locutus est Deus, posteriori vero modo visio auditum quidem attingere potest et plerumque attingit, adiuncta habens verba visionis sensum explicantia; sed ipsa visio proxime et potissimum sensum visus afficit. Inter hos duos modos posteriorem ad rem nostram explicandam seligemus. Prior enim orationis contextui adversatur; si quis enim allegorice loqui vult, id aliquo modo sufficienter claro significet oportet. Ita Nathan ubi divino instinctu Davidi parabolam ovis iniuste ablatae proposuit *2 Reg: 12. 7* pergit: *Tu es ille vir*. Quod si verba haec Nathan Davidi non protulisset, David sermonem non intellexisset. Quare simile quid adjiciendum erat, si verbis Biblicum Hexaemerum revelaretur: quia cum, ut vidimus, rerum creatarum in Biblico Hexaemero narratio in sensu litterali sumi non possit, in sensu allegorico necessario sumi debet. At nihil ejusmodi in eo haberi, nemo non videt. Imo ex eo ipso quod Biblicum Hexaemeron in libro historico reciperetur allegoria excludi, verbaque integre, litteraliter, immediate sumi debent.

65. Varia, uti optime disserit A. Hummelauer *de Gen. pag. 70*, in Scripturis novimus genera visionum: alia rem quae revelatur exhibent accurate qualis in rerum naturâ existit; ita S. Paulo *Act 9. 12* ostendebatur in visione Ananias eâ oris specie quâ ab alio quovis obvio discerneretur. Alia rem revelant per symbolum; Sic Ieremiae *I. 13* panditur malum ab aquilone imminens imagine ollae succensae, ab aquilone meridiem versus inclinatae. Inter utramque speciem mediae sunt aliae, quae rem partim propriâ partim symbolicâ specie repraesentant. Ita Iudae *2 Mach. XV. 12* apparuere Onias et Ieremias propriâ specie cum aureo gladio; quod futuram Dei protectionem figu-

rabat. Ad rem proinde Cl. Knabenbauer *Is 26*: “*In ipsa imagine menti prophetae proposita singula quidem quae revera vel per se vel symbola exprimuntur, vera sunt idest aliquid exhibent quod utique accidit, at cavendum est ne singula eadem ratione quâ usa sint in rerum eventu exprimi debere censeamus.*” Ex quibus cum Cl. Hummelauer sequentem pro visionibus interpretandis canonem deducimus: VISIO EVENTUI RESPONDEAT QUOAD PARTICULARIA, ET EXTERNAM RERUM SPECIEM, ita contingit in Biblico Hexaemero, ut iam vidimus. Quare in eiusmodi narratione explicandâ, uti idem scriptor advertit, fas non est praesumere eventum eodem penitus modo, quo depingatur, habuisse locum, sed interpretis est prudenter dispicere, quid historiae, quid visioni sit tribuendum, atque in dubiis sapienter haesitare.

66. Neque tamen dicas nullimode eiusmodi visionis in Biblico Hexaemero fieri mentionem; id enim necessarium non erat, quo certiores fieremus de visione heic agi; cum rem intimius scrutanti id ex narrationis indole sufficienter patescat. Ad rem Corluy “*La Science Catholique*” Jul. 15. 1889: “*Etsi Geneseos textus visionem non commemorat, singula tamen opera eo ordine recenset, qui satis commode comparetur totidem visis, quae videntis oculis fuerunt obiecta. Unde fit verisimile, Deum reapse eiusmodi visis revelasse sua opera, quae eodem, qui in Genesi describitur, ordine vere sibi in rerum naturâ successerint. Quod porro in illis visis lux et tenebrae invicem excipiebant, merito successivae periodi dies appellabantur habebantque singulae mane et vespere.*” Prophetæ in suis visionibus enarraudis si verba visionem indicantia adhibent, id nullâ aliâ de causa fecere, nisi quod ipsi inculcare voluerint se revelata loqui: quo certius audientium animos commoverent: at nihil eiusmodi Geneseos auctor intendere voluit. Ceterum scimus adiecto visionis nomine quandoque eas in Scripturâ designare revelationes, quae visiones strictè dictas nequaquam fuerint: confer “*visionem Abdiae*”: in qua nihil reperies veri nominis visione revelandum. Quod si praefixum visionis nomen non efficit agi de visione pressumptâ, quomodo omissum efficiat non agi de visione?

67. Neque iure conquereris cum Lamy quod vox *dies* sensu figurato sumatur, narratio in allegoriam detorqueatur. In hoc enim systemate vox sumitur sensu maxime et unice litterali, referturque ad dies in visione oculis obiectos eo fine non ut Geneseos durationem, sed ut septimae diei religionem edoceamur. Praeterea aliud est allegoria aliud visio: illi nihil cum historia commune, huic aliquid. Biblicum Hexaemerum est narratio vere, licet non exclusive historica. Fas est historiarum antiquissimarum scriptoribus narrationem ordiri a documento non pure historico: id ipsum facit Auctor Genesis mundi originem de quâ nulla extabant documenta humana, describens ex documento divino, quod ex fine religionis potius quam historiae fuerat revelatum.

68. Neque recte Meignan (*Le monde et l'homme primitif selon la Bible Paris 1389 p. 5 sq.*) objiciens advertit mandatum sabbati observandi *Ex. XX. 8*, in facto conditi sex diebus mundi fundari; mandatum vero in visione fundari non posse. Deus enim ideo praecise factum creationis formâ Hexaemeri revelaverat, quo septimae diei requiem commendaret; eandem postmodum mandato sanciturus ad factum, quâ formâ revelatum fuerat, provocat. Omnino abs re erat ut Deus Hebraeos doceret differentiam inter factum et formam, quae nonnisi ad solvendas difficultates post plura annorum millia nascituras requireretur. In *Cosmogonia*, urget Meignan, omnia sunt clara, distincta et ordine digesta, non exprimitur admiratio hominis visionem experientis. Sed neque haec valet difficultas. Potest enim et visio clare et distincte narrari, et Scriptura saepissime narrat facta quin sensus illis factis in animis testium excitatos recenseat.

69. Vides igitur, omnibus quas adversarii congerunt difficultatibus, hoc minime labefactare systema, cum reliqua e contra erronea sint atque absurda, uti breviori atque clariori, quo nobis datum est modo, iam superioribus capitibus demonstravimus.

70. At si veritas supernaturali revelatione cognita veritati naturaliter cognitae adversari nullo modo potest, si Deus

utriusque ordinis veritatis auctor est, si Deus, summe veritas, inter se pugnancia loqui nullo modo potest, aliquod verum conciliandae revelationis cum scientiis profanis systema existat necesse est. Si reliqua, uti iam vidimus, systemata conciliandae revelationis cum scientiâ inepta esse iam demonstravimus, si hoc e contra non solum componendae scientiae cum revelatione par dignoscitur, uti iam vidimus, sed idipsum etiam solido fundamento superstructum demonstravimus, menti consilioque auctoris sacri ipsiusque Dei, praecipui Divinarum Scripturarum Auctoris optime respondens inuimus, nullas adversariorum difficultates insolutas relinquens probavimus, profanarum placitis satisfacere perpendimus, quae demum cumque sint systemata, quae earum cultores defendant, iuxta hermeneuticae sacrae regulas proponi vidimus, quaenam tandem huic nostrae, quaecumque sit, disquisitionis complexio erit? Haec logica, ni nos omnia fallunt, complexio esse videtur: *Revelationis systema ad Biblicum Hexaemerum explicandum unice verum esse, ergo hoc unice esse necessario admittendum.*

71. Etenim, postquam, omnia, quo diligentiori nobis datum est modo, libravimus systemata, quae Biblicum Hexaemerum cum scientiis profanis conciliandi gratiâ in medium proferuntur, ab eo quod Augustinus sapienter praeceperit, deflexisse non videmur: “ In rebus obscuris atque a nostris oculis remotissimis si qua inde scripta etiam divina legerimus, quae possint salvâ fide, quâ imbuimur, alias atque alias parere sententias, in nullam earum nos praecipiti affirmatione ita projiciamus, ut, si forte diligentius discussa veritas eam recte labefactaverit, corruamus, non pro sententiâ divinarum scripturarum sed pro nostrâ ita dimicantes ut eam velimus scripturarum esse quae nostra est, cum potius eam, quae scripturarum est, nostra esse velle debeamus. Ponamus enim in eo, quod scriptum est: Dixit Deus fiat lux, alium sensisse lucem corporalem factam, et alium spiritualem. Esse spiritualem lucem in creaturâ spiritali fides nostra non dubitat, esse autem lucem corporalem caelestem, aut etiam supra caelum, vel ante

“caelum, cui succedere nox potuerit, tamdiu non est contra
“fidem, donec veritate certissima refellatur. Quod si factum
“fuerit, non hoc habebat divina scriptura, sed hoc senserat
“humana ignorantia. Si autem hoc verum esse certa ratio
“demonstraverit, adhuc incertum erit, utrum hoc in illis verbis
“sanctorum librorum scriptor sentiri voluerit, an aliud aliquid
“non minus verum. Quod si cetera contextio sermonis non
“hoc eum voluisse probaverit, non ideo falsum erit aliud,
“quod ipse intelligi voluit, sed et verum, et quod utilius
“cognoscatur. Si autem contextio scripturae hoc voluisse intel-
“ligi scriptorem non repugnauerit, adhuc restabit quaerere,
“utrum et aliud non potuerit. Quod si et aliud potuisse inve-
“nerimus, incertum erit, quidnam eorum ille voluerit; et
“utrumque sentiri voluisse non inconuenienter creditur, si
“utriusque sententiae certa circumstantia suffragatur. Plerumque
“enim accidit, ut aliquid de terrâ, de coelo, de ceteris mundi
“huius elementis, de motu et conversione vel etiam magnitu-
“dine et intervallis siderum, de certis defectibus solis ac lunae,
“de circuitibus annorum et temporum, de naturis animalium,
“fruticum, lapidum, atque huiusmodi ceteris etiam non chri-
“stianus ita noverit ut certissimâ ratione vel experientia
“teneat. Turpe est autem nimis et perniciosum ac maxime
“cavendum, ut christianum de his rebus quasi secundum
“christianas literas loquentem ita delirare quilibet infidelis
“audiat, ut, quemadmodum dicitur, toto coelo errare conspiciens
“risum tenere vix possit. Et non tam molestum est, quod
“errans homo deridetur, sed quod auctores nostri ab eis, qui
“foris sunt, talia sensisse creduntur, et cum magno eorum
“exitio, de quorum salute satagimus, tamquam indocti repre-
“henduntur atque respuuntur. Cum enim quemquam de numero
“christianorum in eâ re, quam optime norunt, errare depre-
“henderint, et vanam sententiam suam de nostris libris asserere,
“quo pacto illis libris credituri sunt de resurrectione mortuorum,
“et de spe vitae aeternae, regnoque coelorum, quando de his

“ rebus, quam iam experiri vel indubitatis numeris percipere
“ potuerunt, fallaciter putaverint esse conscriptos ” ? (1).

72. Non igitur immerito plurimi, iique gravissimae notae, hoc Revelationis systema tum indirecte tum etiam explicitis verbis defenderunt interpretes. Optimo iure hoc systema indirecte defendisse dicimus, quotquot Biblici Hexaemeri auctorem “ *prophetasse* ” affirmant; ita se gesserunt Basilius (M. 29. 5), Ambrosius, (M. 14. 125), Eustachius (M. 53, 869), Rupertus, Hugo (M. 175. 32), Procorus (M. 87. 28). Unius Hugonis haec verba innuisse sufficiat: *Ita Moysen, ait, in Cosmogonia de praeteritis uti in benedictionibus Iacob de futuris prophetasse.*

Sed et expressis verbis tum veteres Patres tum recentiores Scripturarum enarratores tuiti sunt. Inter veteres hic meminisse invat: Chrisostomi, Severiani, Gabalitani, Iunilii, Africani. Inter recentiores Kurtz (*Bibel u. Astronomie, Berlin 1842*) Anonymi: *The Mosaic record in harmony with the geological, London 1855*, H. Miller *The testimony of the rocks, Edinburgh 1857*, Schultz *Die Schopfungsgeschichte nach Naturwissenschaft u Bibel, Gotha 1865*, Rogemont, *Le surnaturel démontré par les sciences naturelles, Neuchatel 1870*, Godet, *Etudes Bibliques I Neuchâtel 1872*, Moigno, *Les splendeurs de la foi III p. I. pag. 303, Paris 1877*. Bougand *Le Christianisme et les temps presents III. 157 seqq. Paris 1878* Scheeben *Handbuch der Rath. Dogmatic II. 112, Freiburg i. B. 1878*, Hummelauer *der Biblische Schopfungsbuch, Freiburg i. B. 1877*, Becker *Studien ob godsdienstig, wetenschappelijk en letterkundig gebied, Brusse Corluy La Science catholique, 15. Iul. 1889*, cuius verba iam supra memoravimus (par. 66).

(1). *Gen. ad litt. L. I c. 18 § 37; c. 19. § 38. 39.*

NIHIL OBSTAT

16 Iunii 1904.

Vallettae

F. CAN. BONNICI.

Imprimatur

Dat. die 22 Iunii 1904

Ios. CAN. CANT. MERCIEGA

Vic. Genlis.

INDEX.

	Pag.	3
Operis Dedicatio.		
§ 1. Sacrae Scripturae quoad omnes partes Inspiratio.	„	5
§ 2. Discriminis Fontes.	„	8
§ 3. An aliquo textus noster vitietur mendo.	„	9
§ 4. An obscurus textus recte dici possit.	„	13
§ 5. Interpretis Partes.	„	14
§ 6. De Creatione simultanea duplex opinio.	„	15
§ 7. De Dierum Idealium Systemate.	„	16
§ 8. Quid revera senserit Augustinus.	„	20
§ 9. De Realium Dierum Systemate.	„	24
§ 10. De Periodistarum Systemate.	„	24
§ 11. De Vulgaristarum Systemate.	„	30
§ 12. De Pianciani Systemate.	„	31
§ 13. De Mythistarum Systemate.	„	31
§ 14. De Lythurgistarum Systemate.	„	32
§ 15. Praeliminaris Conclusio.	„	34
§ 16. Revelationistarum Systema.	„	34
§ 17. Veri Systematis Characteres.	„	36
(a) Solidum huius Systematis fundamentum	„	36
(b) S. Auctoris Consilio optime respondet.	„	39
(c) Scientia cum Revelatione bene componitur.	„	40
(d) Ceterorum Systematum placitis satisfacit.	„	41
(e) Iuxta Hermeneuticae Sacrae Regulas proponitur.	„	41
(f) Ab adversariorum difficultatibus facile expeditur.	„	43

ERRATA

CORRIGE

Pag.	7 v. 15	pertrahant	pertrahant
„	24 v. 33	idem	diem
„	32 v. 9	recét	récit
„	32 v. 25	§ 13	§ 14
„	34 v. 1	§ 14	§ 15
„	34 v. 31	§ 15	§ 16
„	36 v. 1	§ 16	§ 17
„	47 v. 14	huic	huius
„	47 v. 11	profanarum	scientiarum profanarum